

School
Kerk

Kleuters in de kerk

Leerlingen van groep
1 en 2 ontdekken de kerk
met al hun zintuigen

HORRI
PROEVEN
NIEUWEN

Inleiding

Kleuters in de kerk

Opzet Kleuters in de kerk

1. Inleiding in de klas (30 minuten)

Het project start met het bekijken van een filmpje in de klas. De film gaat over de kerk en hoe je die met al je zintuigen kunt ontdekken.

2. Bezoek aan een kerk (90 minuten)

De leerlingen brengen een bezoek aan een kerk in de buurt. De klas wordt in (maximaal) 4 groepjes verdeeld. Iedere groep krijgt een zintuigkaart en krijgt een aantal minuten de tijd om met dit zintuig de kerk te onderzoeken. Na ± 10 minuten wisselen de groepen van zintuig. Uiteindelijk hebben alle groepen vier zintuigen behandeld: zien, horen, voelen en ruiken.

3. Verwerking in de klas (60 minuten)

In de klas richten de leerlingen een tentoonstelling in van alles wat ze hebben ontdekt in de kerk. De tentoonstelling bestaat uit vijf onderdelen: zien, horen, voelen, ruiken en proeven.

Inhoud lespakket

- Docentenhandleiding
- Introductiefilm
- Zintuigkaarten
- Woordkaarten bij zintuig *Zien*
- Kleurplaten zintuigen en kerk

Doelen

Bij het project 'Kleuters in de kerk' staan zintuigen centraal. De leerlingen:

- worden bewust van de verschillende zintuigen en hun functie (kerndoel 41) en zetten deze in om een kerk in de buurt te ontdekken;
- kunnen verschillende onderdelen van de kerk (erfgoed) herkennen en benoemen (kerndoel 56);
- leren moeten goed luisteren en doen zo onderzoek naar 'geluid' (kerndoel 42);
- benoemen, ervaren, groeperen en tekenen verschillende vormen en texturen en maken foto's (kerndoel 54);
- verzamelen hun vondsten en maken er in de klas met de leerkracht een kleine tentoonstelling van.

Voorbereiding

Neem contact op met de beheerder of vrijwilliger van de kerk die je wilt bezoeken. Kijk op www.groningerkerken.nl welke kerk van ons bij de school in de buurt staat. Je vindt hier ook de sleuteladressen en contactgegevens. Wij kunnen je helpen bij het vinden van een geschikte kerk, neem daarvoor contact op met de Schoolkerk/ Groninger Kerken: info@schoolkerk.nl. Zorg ook voor een aantal begeleiders.

Docentenhandleiding

1. Inleiding in de klas

Wat heb je nodig:

- Film via het kanaal van de Schoolkerk op YouTube (Kleuters in de kerk)
- Digibord
- Kleurplaten en kleurpotloden

De leerlingen bekijken de film in de klas. In deze film komen de verschillende zintuigen aan bod en er wordt verteld hoe je met deze zintuigen een kerk kan onderzoeken. Vertel voor het kijken naar de film niet dat het om een kerk gaat, de leerlingen kunnen dan tijdens het filmpje raden om wat voor gebouw het gaat.

Bespreek na het zien van de film de verschillende zintuigen. Bespreek ook wat een kerk is. Bijvoorbeeld: een kerk is een gebouw waar mensen samenkomen die in God geloven (christelijk geloof). Soms zijn dit heel oude gebouwen, nog ouder dan jouw opa of oma. Kerken worden ook weleens voor andere dingen gebruikt, zoals een bruiloft of een concert.

Vraag de leerlingen wat ze zouden kunnen zien in een kerk, wat zouden ze kunnen voelen, wat ruiken en wat horen? Kun je een kerk ook proeven?

De leerlingen kunnen nu een van de kleurplaten uit dit lespakket inkleuren.

2. Bezoek aan een kerk

Wat heb je nodig:

- Zintuigkaarten (uit bijlage)
- Woordkaarten (uit bijlage, uitgeknipt)
- Onderzoeksopdrachten
- (Telefoon met) camera
- Grote vellen (of rol) papier
- Vetkrijt / wasco
- Potjes met deksel (of plastic zakjes)
- Blanco etiketten
- Papier en pen
- 4 voorwerpen: gum, lepel, boek, emmer (of andere dagelijkse dingen die de kinderen goed kennen)
- Begeleiders

De klas brengt een bezoek aan een kerk in de buurt. Verspreid de vier zintuigkaarten door de kerk (proeven komt later). Verzamel de benodigdheden bij iedere zintuigkaart:

- **Horen** de 4 voorwerpen, pen en papier.
- **Zien** woordkaarten, camera
- **Voelen** rol papier, vetkrijt.
- **Ruiken** potjes/zakjes, etiketten, pen.

Leg hier ook de bijbehorende onderzoekopdracht bij.

Begin in de kerk met een korte inleiding voor de leerlingen. Laat de leerlingen op de kerkbanken of in een kring voor in de kerk zitten. Laat de kinderen in stilte een minuutje rondkijken. Stel daarna een aantal vragen:

- **Wat heb je gezien?**
- **Wat viel je op?**
- **Wie is er al eens in deze kerk geweest? Of in een andere kerk?**
- **Waar zit je nu op? Hoe voelt dat?**
- **Hoe oud is deze kerk ongeveer (zo oud als je ouders of opa/oma of nog veel ouder)?**
- **Hoe zien de ramen er uit? Zijn ze gekleurd?**
- **Hoe groot is de kerk? Groter dan je huis? En de school?**
- **Zie je tekeningen/muurschilderingen? Wat stellen ze voor?**

Benoem weer even de zintuigen zien, voelen, horen en ruiken. Leg uit dat de kinderen met deze zintuigen de kerk gaan onderzoeken, net als in het filmpje.

Verdeel de klas in (maximaal) vier groepen. Iedere groep begint bij een ander zintuig waarmee ze de kerk gaan onderzoeken. Iedere groep heeft een eigen begeleider, die de opdracht bij ieder zintuig uitlegt aan de hand van de onderzoekopdracht.

Na ongeveer 10 minuten wisselen de groepen van zintuig. Uiteindelijk komen bij alle leerlingen alle zintuigen aan bod. Wanneer de klas niet zo groot is, of als er niet genoeg begeleiders zijn, kan je ook klassikaal of met minder groepen de zintuigen bij langs gaan.

Eindig het bezoek weer plenair met alle kinderen op de banken of in een kring en vraag kort naar hun bevindingen. Laat de kerk weer netjes achter.

Hier volgt per zintuig de onderzoekopdracht in de kerk.

Zien

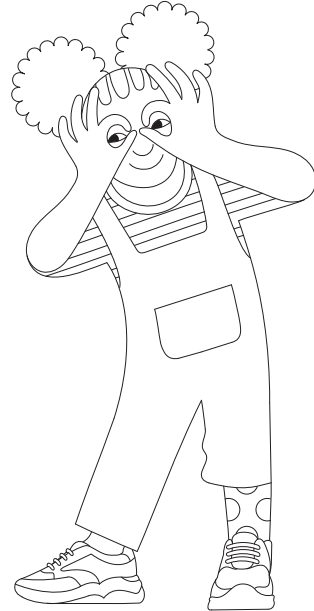
Bij dit lespakket zit een aantal kaartjes. Op die kaartjes staan steeds twee tegengestelde woorden geschreven: groot/klein, hoekig/rond, mooi/lelijk, oud/nieuw, donker/licht, lang/kort.

Opdracht

Om de beurt trekt iemand van het groepje een kaart, de begeleider leest het eerste woord voor en de groep gaat op zoek naar het onderdeel van de kerk dat bij dat woord past. Als er een passend onderdeel gevonden is, wordt er een foto van gemaakt.

Daarna gaat de groep op zoek naar iets dat bij het tweede, tegenovergestelde woord op het kaartje past. Zo maak je steeds (minstens) twee foto's die passen bij het kaartje (groot en klein, lang en kort, oud en nieuw...).

Tip: Liever geen camera? Maak een tekening van de onderdelen!

Tip: houd het woordkaartje in beeld, dan weet je straks waar de foto bij hoort.

Voelen

De groep gaat onderzoeken hoe de kerk voelt. In een kerk zijn verschillende materialen te vinden die allemaal anders van structuur en textuur zijn. Muren die zijn gemaakt van kloostermoppen voelen anders dan gepleisterde muren. En de tegels op de vloer voelen weer anders dan de houten kerkbanken.

De leerlingen gaan allerlei onderdelen van de kerk onderzoeken en betasten. Laat ze benoemen hoe de verschillende onderdelen van de kerk voelen: hard, zacht, ruw, glad, koud, warm, nat, droog, scherp, rond, enz.

Opdracht

Wat je voelt kun je ook zichtbaar maken. Daarvoor gaan de leerlingen *rubbings* maken. Een rubbing wordt gemaakt door met een plat vetkrijtje (zijkant krijtje) over een vel papier te wrijven. Op dit vel verschijnt dan de structuur van de ondergrond. Zo kun je een afdruk maken van de structuur van bijvoorbeeld de buitenmuur, de muur binnen in de kerk, de grafzerk op de vloer, een vloertegel, de cijfers van het huisnummer of het ribbelmotief op een ijzeren hek. De begeleider doet het één keer voor.

Iedere leerling krijgt een vel papier en een krijtje en gaat op zoek naar verschillende structuren van het gebouw. Op die manier verzamelt ieder kind een aantal 'voeltekeningen'. De begeleider kan bij de rubbings schrijven welk onderdeel van de kerk het is, plus de naam van de leerling.

Tip: houd het papier zo goed mogelijk op zijn plaats, dan krijg je de mooiste afdrukken. En pas op dat je de ondergrond niet meekleurt, probeer op het papier te blijven.

Horen

Kerken staan erom bekend dat het er zo mooi galmt. Als je iets hardop zegt in de kerk, dan hoor je het nog een tijdje rondgalmen in het gebouw. De groep gaat onderzoeken wat er allemaal galmt in de kerk.

Ze hebben verschillende voorwerpen bij zich om de galm te testen. De voorwerpen zijn bijvoorbeeld: een gum, een boek, een lepel, een emmer.

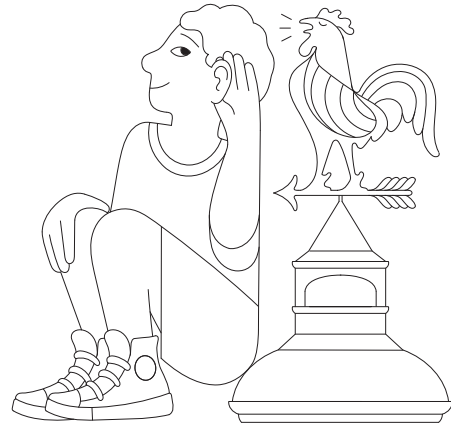
Opdracht

Om de beurt gooit een leerling een voorwerp op de grond in de kerk en de hele groep luistert aandachtig of het geluid galmt in het gebouw. Tel samen hoe lang het galmt. De begeleider noteert de uitslag.

Vervolgens gaan de kinderen zelf geluid maken.

- Eerst met hun handen. Galmt het als één kind in zijn handen klapt? En twee? En drie?
- Ditzelfde met stampen met de voeten. Wanneer begint het te galmen?
- Test daarna het geluid in de kerk met de stem. Galmt het als je iets fluistert? En als je hardop praat? En als je gilt? Om de beurt mogen kinderen dit testen. Later ook met meerdere kinderen tegelijk.

De begeleider noteert alle bevindingen. In de tentoonstelling in de klas worden de objecten straks neergelegd van geen galm naar veel galm.

Tip: Een ander geluid waar kerken bekend om staan, is het geluid van het orgel. Het is mooi als de organist tijdens het bezoek van de leerlingen even komt spelen. Je kunt hiernaar vragen in het contact met plaatselijke vrijwilligers. De leerlingen kunnen dan weer goed letten op het geluid en de galm. Dit kan je het beste met de hele groep tegelijk doen. Misschien kunnen jullie Vader Jacob zingen?

Tip: Let ook op het slaan van de klok in de toren. Deze slaat meestal op het halve en hele uur.

Ruiken

Alle gebouwen en plaatsen hebben hun eigen, kenmerkende geuren. Zo ruikt het in een oude kerk anders dan in een modern woonhuis. Maar ook in één kerk kun je verschillende geuren onderscheiden. De leerlingen gaan proberen de verschillende geuren in de kerk te vangen in hun potjes. Hiervoor hebben ze lege (jam)potjes meegenomen met deksels, of plastic zakjes. Ieder potje of zakje heeft een blanco etiket waarop de begeleider na het vangen van de geur een omschrijving van de geur kan opschrijven.

Opdracht

De groep loopt door de kerk en snuffelt overal rond. Hoe ruikt het? Ruikt het bijvoorbeeld muf, zoet, houtig, oud, stoffig, fris? Als de leerlingen een bepaalde geur hebben geroken dan proberen ze deze geur te vangen in het potje (of zakje). Meteen daarna wordt de deksel erop geschroefd en een etiket op geplakt met de omschrijving van de geur.

3. Verwerking in de klas

Wat heb je nodig:

- Foto en naam van de kerk die bezocht is
- Kleurplaten van de kerk en de zintuigen
- Zintuigkaarten
- Woordkaarten en foto's die de leerlingen hebben gemaakt in de kerk (zien)
- Rubbings van de verschillende kerkonderdelen (voelen)
- Potjes vol geuren met ingevulde etiketten (ruiken)
- Voorwerpen waar geluid mee is gemaakt in de kerk (horen)
- (facultatief) Koekjes in de vorm van een kerk of iets anders waardoor je de kerk kunt 'proeven'

In de klas richten de leerlingen een tentoonstelling in van alles wat ze hebben ontdekt in de kerk.

De tentoonstelling bestaat uit 4 onderdelen: zien, horen, voelen, ruiken. Bij ieder onderdeel van de tentoonstelling plaats je de juiste zintuigkaart. De kleurplaten (zie Inleiding in de klas) hang je ook op. Eventueel kan je ook het vijfde zintuig 'proeven' toevoegen.

Zien

Druk de foto's (of tekeningen) die gemaakt zijn van de verschillende onderdelen van de kerk af. De foto's worden gerangschikt bij het woordkaartje waar ze bij horen. Dus alle foto's van 'groot' bij elkaar en van 'klein', enz. Zo kunnen de verschillende categorieën goed met elkaar worden vergeleken.

Voelen

De *rubbings* die de leerlingen hebben gemaakt in de kerk worden naast en boven elkaar opgehangen. Plaats de verschillende onderdelen (muur, vloer, tegels) bij elkaar.

Horen

Leg de voorwerpen waarmee in de kerk geluid is gemaakt op volgorde van geen galm naar veel galm. Voeg eventueel plaatjes toe van handen (klappen), voeten (stampen) en stemmen (fluisteren, praten, gillen).

Ruiken

De potjes met de verschillende geuren die verzameld zijn in de kerk worden tentoongesteld, met het etiket goed zichtbaar.

Proeven

Het zintuig proeven is in de kerk niet aan bod gekomen, maar tijdens de tentoonstelling kan je dit zintuig natuurlijk wel toevoegen. Maak bijvoorbeeld koekjes in de vorm van een kerk. Tijdens de presentatie kan iedereen dan proeven hoe lekker de kerk smaakt! Andere ideeën om de kerk te proeven:

- Martinitoren-drop
- Kerstklokjes
- Pepermuntjes (werden/worden vaak doorgegeven in de kerkbanken tijdens de preek)

Een simpel recept voor koekjes van bakker Cees Holtkamp

Ingrediënten

100 gram gele basterdsuiker
150 gram boter
200 gram bloem
2 gram zout
beetje eigeel (of koffiemelk)

Bereidingstijd

25 minuten

Bereiding

Kneed een deeg van de gele basterdsuiker, de boter, de bloem en het zout.

Laat het deeg een uur koud rusten, rol er lange pillen van, snij die in plakjes ter grootte van twee suikerklontjes, rol daar knikkers van, druk ze plat met een vork. Je kan er nu ook een vormpje uit steken of snijden. Strijk er eigeel (of koffiemelk) over. Bak de koekjes op een ingevette bakplaat gedurende plusminus twintig minuten in een oven van 170 graden.

Liever een filmpje?

<https://foodtube.nl/cees-holtkamp-maakt-het-allersimpelste-koekje/>

Bijlagen

1. Woordkaarten bij 'Zien'	P 8
2. Zintuigenkaarten	P 9 – 13
3. Kleurplaten	P 14 – 19

Colofon

Groninger Kerken

2023

(op basis van eerdere versie door B. Beenackers en E. Hendriksen)

Illustraties

Megan de Vos

Grafisch ontwerp

Jochem.studio

www.groningerkerken.nl

www.schoolkerk.nl

1. Woordkaarten bij 'Zien'

groot
klein

mooi
lelijk

lang
kort

veel
weinig

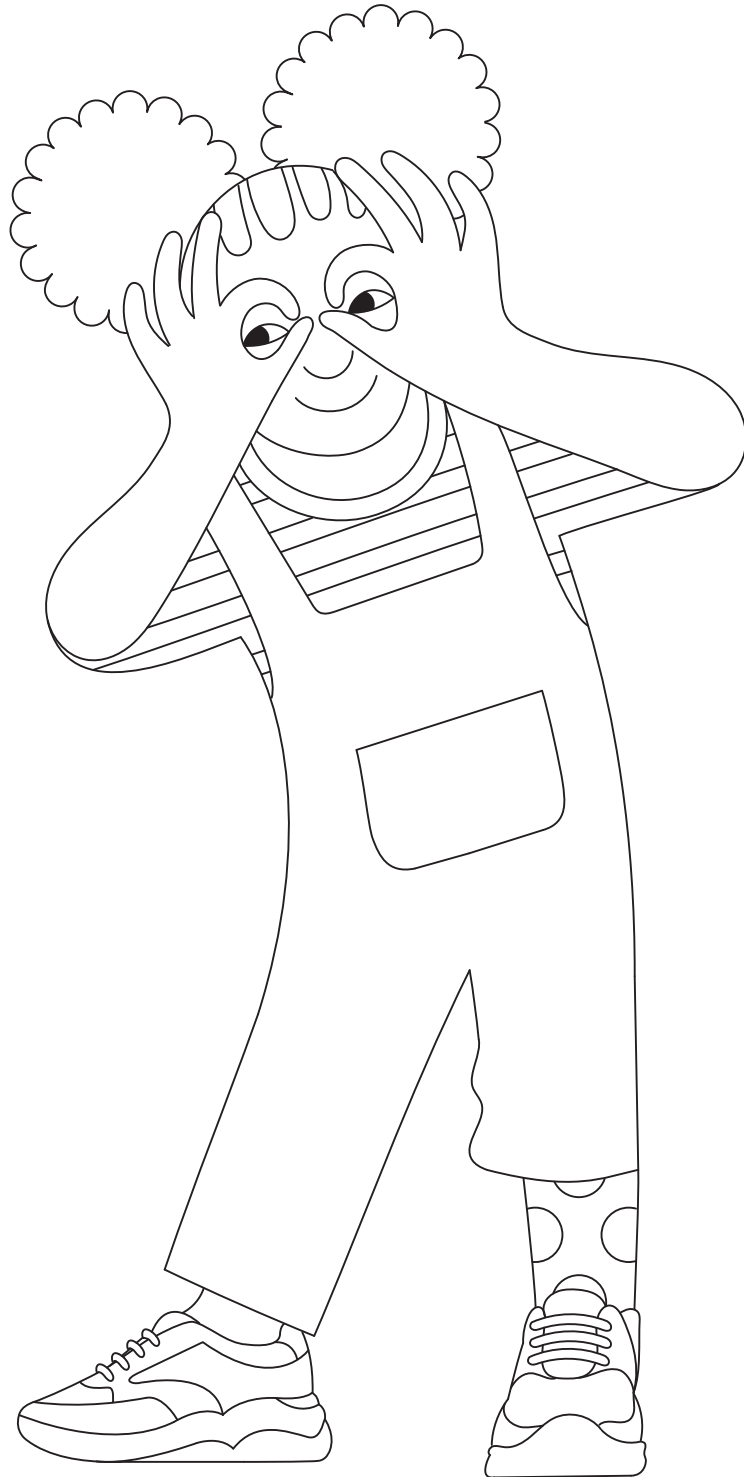
hoekig
rond

hard
zacht

donker
licht

oud
nieuw

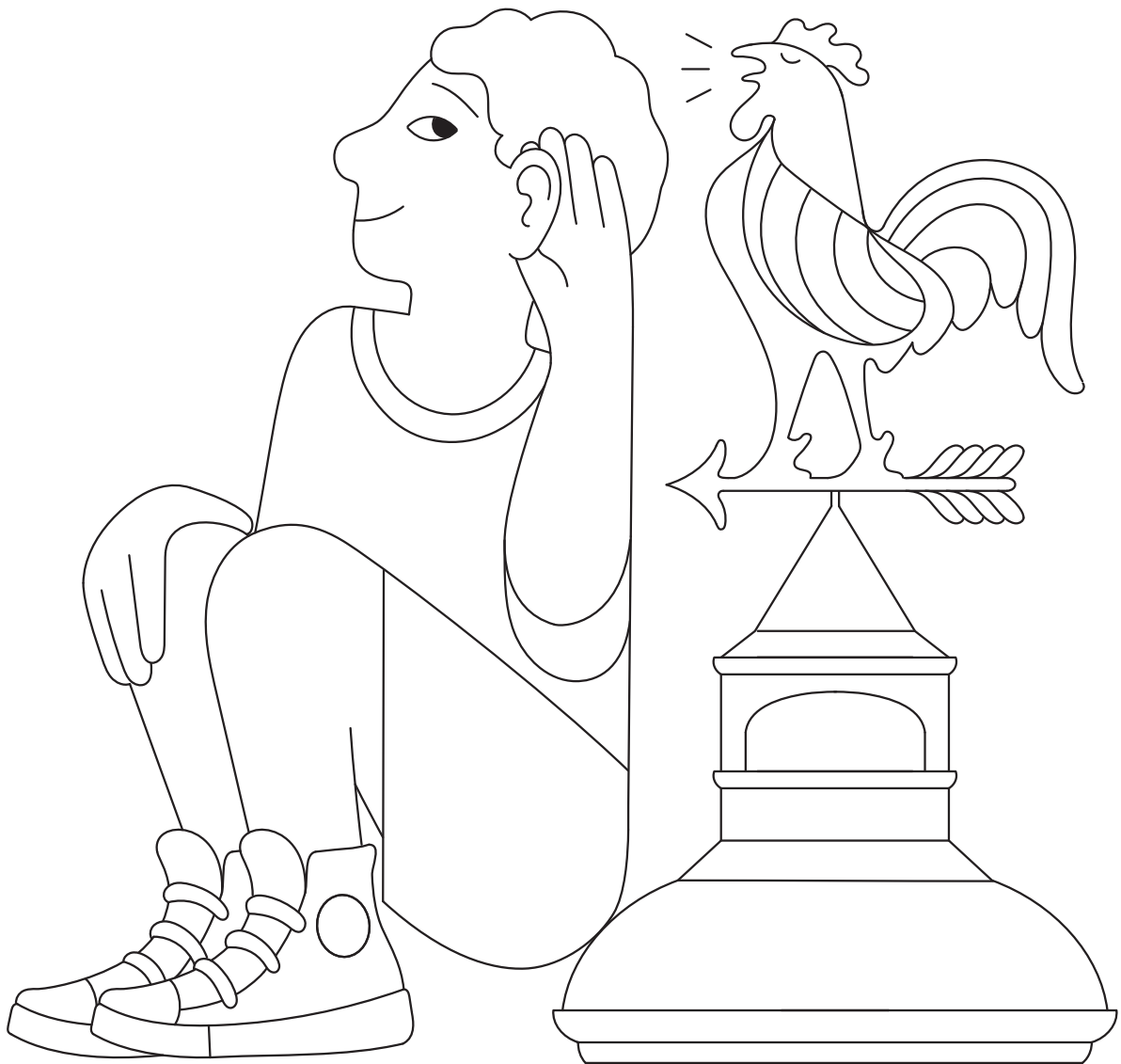
Zien

Voelen

Horen

Ruiken

Proeven

